

مکان رفیع برای علم جغرافیا

جغرافیا علم پشتیبان حیات در کره زمین

زمان دقیق قرار گرفتن درس جغرافیا در جدول برنامه درسی مدارس اولیه چندان روشن نیست، اما بررسی‌ها نشان می‌دهند که از زمان شروع آموزش کلاسیک در بسیاری از کشورها، این موضوع علمی در برنامه آموزشی کودکان و دانش‌آموزان متوسطه وجود داشته است. درباره این امر تاکنون در فصل‌نامه رشد آموزش جغرافیا مقالات متعددی نوشته شده است.

کسانی که درس جغرافیا را به‌عنوان یکی از مواد آموزشی برگزیده‌اند، ذهنی پویا و آینده‌نگر داشته‌اند، زیرا دریافته‌اند زندگی در این جهان پهناور بدون داشتن اطلاعاتی از چگونگی تعامل انسان با محیط طبیعی، دشوار و بلکه ناممکن است. چگونه می‌توان دانش‌آموزان امروز را بدون داشتن حس مکانی و فضایی دقیقی از جهانی که در آن زندگی می‌کنند به آینده سپرد؟ آیا داشتن اطلاعاتی دقیق از محیط و دریافت چگونگی روابط متقابل انسان با محیط و علل پراکندگی پدیده‌ها در فضاهای گوناگون، مهارتی مفید برای زندگی آینده به حساب نمی‌آید؟

برنامه‌ریزان آموزشی به‌خوبی و درستی این نیاز را احساس کرده و از گذشته‌های دور درباره حضور درس جغرافیا در جدول دروس آموزشی کودکان، نوجوانان و جوانان شک نداشته‌اند. تحقیقات نیز نشان داده که در صورت کم‌رنگ شدن این حضور، فرهیختگان آموزش عمومی با دشواری‌هایی در انطباق خود با محیط روبه‌رو شده‌اند.

جغرافی‌دانان همواره به لزوم حضور این علم در آموزش نسل‌های آینده باور داشته‌اند، اما این باور از سوی سایر متخصصان علوم، گاه به تعصب جغرافی‌دانان یا اغراق آنان در ارزش و اهمیت این علم نسبت داده شده است. اکنون بار دیگر لزوم آموزش و اهمیت دادن به این علم مورد تأکید تازه قرار گرفته است، آن هم نه از سوی جغرافی‌دانان، بلکه از سوی مجموعه متخصصانی که گرفته‌اند آمده‌اند تا بحث کنند کدام علوم روی این کره خاکی مورد نیاز بشر امروز است. دیگر نمی‌توان ورود جغرافیا را به گروه **علوم پشتیبان حیات در کره زمین** به تعصب جغرافی‌دانان نسبت داد. اکنون پس از بحث‌های بسیار و طولانی، **متخصصان سازمان علمی - فرهنگی و تربیتی ملل متحد (یونسکو)** در مجموعه‌ای با عنوان «سیستم‌های پشتیبان حیات در کره زمین» جغرافیا و زیرشاخه‌های آن را در زمره علوم مورد نیاز بشر برای زندگی پایدار و به‌سامان قرار داده‌اند و در یک دایره‌المعارف بزرگ که از سوی این سازمان منتشر شده و از طریق تارنمای این سازمان در دسترس همگان قرار دارد، جغرافیا جایگاهی وزین به خود اختصاص داده و بر سنگینی مسئولیت‌های جغرافی‌دانان و معلمان جغرافیا افزوده است.

تبریک گفتن به جغرافی‌دانان درباب این امر سبب شگفتی آنان می‌شود، چرا که آنان همواره خود بر این باور بوده‌اند، معلمان جغرافیا نیز به این تبریک نیازی ندارند، زیرا آنان با توجه به آموزش‌های کلاسیک که در این مورد دیده‌اند، خود، قبلاً به این باور رسیده بودند و در ارزش و اهمیت حضور جغرافیا در برنامه‌های درسی شکی نداشته و تمام همت خویش را در آموزش آن به دانش‌آموزانشان نشان داده بودند. اکنون باید فقط به کسانی که آشنایی درستی با این علم ندارند و در **حضور مستقل درس جغرافیا در برنامه‌های آموزشی شک** دارند، یادآوری کرد که این تصمیم حاصل صدها ساعت تفکر برنامه‌ریزان بوده و غفلت از آن ممکن است نسل آینده را با دشواری‌هایی در باب مهارت‌های زندگی روبه‌رو سازد. از سوی دیگر، چنانکه اشاره شد، گنجاندن این ماده درسی و علمی در میان سیستم‌های پشتیبان حیات، مسئولیت جغرافی‌دانان و معلمان جغرافیا را بیش از پیش سنگین می‌کند. آموزش ناکافی و غلط این علم، نسل بعدی را با سردرگمی روبه‌رو می‌کند؛ بنابراین باید شاخه‌ها و مباحثی از جغرافیا که با زندگی عینی و ملموس و روزمره دانش‌آموز سروکار دارد به آنان آموخته شود تا نسلی به آینده تحویل شود که بتواند با توجه به حیطه‌های دانشی، ارزشی و مهارتی جغرافیایی، خود، توان زندگی در این سیاره خاکی را داشته باشد و ضمن اداره زندگی خود، زمین و منبع آن را غنی‌تر، پاک‌تر و زیباتر به نسل‌های بعدی واگذارد.

سیاوش شایان